

БАРОМЕТЪР

Политическите партии в България

ГЕОРГИ КАРАСИМЕОНОВ (Ред.)

Брой 2, Април - Юни 2017 г.

- Новото правителство, съставено от ГЕРБ и Обединените патриоти, на този етап изглежда стабилно. Участието на двама от съпредседателите на патриотите в кабинета е гаранция за тяхното им ангажиране в управлението на страната. На този етап не се наблюдават по-съществени негативни реакции в Европа, заради участието на националисти в правителството. Външнополитическата активност на премиера Борисов показва, че в третия си мандат той ще опита да засили ролята си на международната сцена.
- С първите си действия в парламента БСП показва, че ще иска да бъде силна опозиция, с която управляващите трябва да се съобразяват. Доказателство за това бе исканата оставка на председателят на Народното събрание. Корнелия Нинова продължава с обновлението в партията, като показва твърдост и последователност в позициите по отношение на бъдещото развитие в партията.
- Голяма част от извънпарламентарните партии в дясното пространство все повече се дезинтегрират. Намеренията и призивите за обединение продължават вече години наред, но остават декларативни. Взаимните обвинения за провала на парламентарните избори продължават да взимат връх, което е основна пречка за поддържане на нормален и честен диалог между партиите.

Съдържание

1. Политическата ситуация	3
1.1 Вътрешна политика	3
1.2 Външна и европейска политика	4
1.3. Бежанска криза	6
2. Състояние и развитие на основните политически партии	7
2.1. Социалдемократически и други лево-центристки партии	7
2.1.1. БСП.....	7
2.1.1.1 Състояние.....	7
2.1.1.2 Препоръки	9
2.1.2. АБВ и Движение 21	9
2.1.2.1 Състояние.....	9
2.1.2.1 Препоръки	10
2.1.3. Партия „Български социалдемократи“	10
2.1.3.1 Състояние.....	10
2.1.3.2 Препоръки	10
2.2. Десни и десноцентристки партии	10
2.2.1. ГЕРБ	10
2.2.2. Реформаторски блок	11
2.2.3. ДСБ.....	12
2.2.4. „Да, България“	13
2.3. Центристски партии	13
2.3.1. ДПС	13
2.3.2. ДОСТ	14
2.3.3. „Воля“	15
2.4. Националистически партии	15
2.4.1. Обединени патриоти	15
2.5. Позиции на партиите по външната и европейската политика	16
3. Обществено мнение	17
4. Основни изводи и прогнози	17

1. Политическата ситуация

1.1. Вътрешна политика

Политическата ситуация през изминалото тримесечие се определяше главно от процеса по съставяне на новото правителство след проведените предсрочни парламентарни избори, както и неговите първи стъпки след формирането му.

Веднага след изборите стана ясно, че ГЕРБ ще състави правителство с Обединените патриоти. Преговорите продължиха близо месец, като от двете формации настояваха да се договорят първо по приоритетите на новото правителство, а след това по неговия персонален състав. Въпреки че от партия „Воля“ начело с бизнесмена Веселин Марешки даваха индикации, че биха участвали в правителството със свои министри, те не бяха поканени във финалната фаза на преговорите.

В началото на май започна работа третият кабинет на Бойко Борисов. Народно събрание подкрепи правителството с гласовете на 133 депутати от ГЕРБ, Обединените патриоти и депутатите на „Воля“. БСП и ДПС гласуваха против и ще бъдат опозиция на управлението. Правителството има четирима вицепремиери. Томислав Дончев от ГЕРБ, който бе вицепремиер и в предходния кабинет на ГЕРБ, отново заема този пост. Двама от съпредседателите на по-малкия коалиционен партньор на ГЕРБ – Обединени патриоти, Красимир Каракачанов и Валери Симеонов също са вицепремиери. Лидерът на ВМРО Красимир Каракачанов е вицепремиер по обществения ред и сигурността и министър на отбраната. Лидерът на НФСБ Валери Симеонов бе избран за вицепремиер по икономическата и демографска политика, но няма да ръководи министерство. Министърът

на правосъдието във втория кабинет на Борисов, Екатерина Захариева, този път ще бъде вицепремиер по правосъдната реформа и министър на външните работи. Захариева бе началник на кабинета на президента Плевнелиев и вицепремиер в двата служебни кабинета, назначени от него, по време на мандата му като президент. За министър на правосъдието бе избрана Цецка Цачева, която бе председател на Народното събрание, а на последните президентски избори бе кандидат-президент, номиниран от ГЕРБ.

Повечето министри на ГЕРБ от втория кабинет на Борисов запазват постовете си и в третия. Владислав Горанов отново е министър на финансите. Николина Ангелкова отново ще отговаря за туризма. Красен Кралев остава на поста министър на младежта и спорта. Ивайло Московски за трети път ще бъде министър на транспорта, информационните технологии и съобщенията. Теменужка Петкова се връща отново като министър в министерство на енергетиката. Изненадващо Лиляна Павлова, която дълги години бе министър на регионалното развитие и благоустройство, този път ще бъде министър в новосъздаденото министерство за българското председателство на Съвета на ЕС от януари 2018 година. Нейното място в регионалното министерство заема Николай Нанков, който преди това бе заместник на Павлова. Министър на вътрешните работи ще бъде Валентин Радев, който до момента бе депутат от ГЕРБ и член на парламентарната комисия по отбрана и сигурност. Министър на труда и социалната политика ще бъде Бисер Петков – дългогодишен експерт в областта на социалната политика и досегашен управител на Националния осигурителен институт. Министър на об-

разованието и науката ще бъде Красимир Вълчев, който дълги години заемаше поста главен секретар на министерството на образованието. Министър на културата ще бъде театралният режисьор Боил Банов. Той бе зам.-министър в това министерство във втория кабинет на Борисов. Министър на земеделието, храните и горите ще бъде Румен Порожанов, оглавявал Държавен фонд „Земеделие“ по време на управлението на ГЕРБ. От квотата на Обединени патриоти освен двамата вицепремиери са министърът на околната среда и водите – Нено Димов и министърът на икономиката – Емил Караниколов. Това, че двамата бяха посочени като министри от квотата на Обединени патриоти предизвика изненада, защото до този момент по никакъв начин техните имена не са били свързвани с националистическите формации. Нено Димов е бил зам.-министър в същото министерство в правителството на Иван Костов, а до скоро работеше в Института за дясна политика. Емил Караниколов оглавяваше Агенцията за приватизация и след-приватизационен контрол.

В програмата на новото правителство се поставя акцент върху няколко приоритетни области. Една от тях е образованието, което бе посочено като ключов приоритет за ГЕРБ с предвиденото двойно увеличение на учителските заплати до края на мандата. Предвижда се още минималната заплата да достигне 650 лв., а средната - 1500 лв. в рамките на мандата, а минималната пенсия да бъде увеличена на 200 лв. Сред приоритетите на правителството ще бъдат присъединяване на България към Шенген и запазване на валутния борд до присъединяването на страната към Единния банков съюз и Евророзоната.

В сферата на правосъдието правителството предвижда да се приеме нов антикорупционен закон, като бъде създаден единен антикорупционен орган на основата на Комисията за отнемане на незаконно придобито имущество. Предвижда се още приемане на изменения в Наказателно-процесуалния кодекс, създаване на нов ред за преследване на корупцията по високите етажи на властта чрез преминаване на тези дела в специализирания съд и прокуратура. Планира се и приемането на нов Наказателен кодекс, както и въвеждане на електронно управление до края на 2018 г. В областта на здравеопазването се планира започване на поетапна демонополизация на Националната здравноосигурителна каса.

1.2. Външна и европейска политика

През изминалото тримесечие българската държава водеше активна външна политика. Президентът Румен Радев взе участие на срещата на върха на НАТО, проведена в края на май. Президентът защити позицията, че ангажирането на НАТО в борбата с тероризма и включването на организацията в международната антитерористична коалиция е важно решение, което ще доведе до намаляване на мигрантския поток към Европа. На срещата на високо равнище в Брюксел президентът Радев потвърди, че България ще увеличи средствата за отбрана. България вече пое ангажимент за постепенното нарастване на бюджета за отбрана, като целта от 2% от БВП трябва да бъде достигната през 2024 г.

В началото на юни премиерът Борисов направи три знакови визити зад граница, които срещнаха сериозен отзвук не само в България, но и в чужбина. С посещенията

си в Париж, Берлин и Анкара в рамките на седмица, Борисов показа, че неговото правителство ще се стреми да води активна външна политика в навечерието на българското председателство на Съвета на ЕС през 2018 година.

Първото официално посещение на Борисов зад граница бе срещата с новия френски президент Емануел Макрон. Двамата разговаряха за развитието на отношенията между България и Франция и обсъдиха процесите в Европейския съюз. Българският премиер заяви, че Макрон е приел поканата му да посети България през месец август тази година. Двамата са разговаряли и за желанието на България да влезе в механизма ERM2 с цел последващо присъединяване към Евророната. Освен това българският премиер е поставил въпроса за приемането на България в Шенген, защото страната отдавна е изпълнила критериите за членство и през последните години е доказала, че е надеждна външна граница на Съюза. Българският премиер подчерта, че среща разбиране от страна на Франция по този въпрос и много скоро се надява той да бъде решен положително.

След срещата си с президента Макрон Бойко Борисов замина за Берлин, където се срещна с президента на Германия Франк-Валтер Щайнмайер и с федералния канцлер Ангела Меркел. Акценти в разговорите бяха двустранните отношения и сътрудничеството в рамките на Европейския съюз. На срещата си с германския президент Борисов заяви, че България ще продължи да разчита на германския опит и подкрепа в приоритетни за страната области, като подготовката на българското председателство на Съвета на ЕС, сигурността и охраната на границите, инвестициите и дуалното образование. И на тези

разговори, както и при срещата с френския президент, Борисов специално акцентира върху желанието на България за влизането в чакалнята на Евророната и за присъединяването на страната към Шенген.

По време на срещата си с канцлера Меркел, премиерът Борисов посочи, че с предстоящото си председателство на Съвета на Европейския съюз през следващата година България би могла да направи много, за да бъдат подпомогнати страните от Балканите, които се стремят към членство в ЕС. По думите му това ще бъде един от основните приоритети на българското председателство. Канцлерът Меркел от своя страна заяви, че Германия винаги е подкрепяла реформите в страната, по които вече се наблюдава напредък. Освен това канцлерът отбеляза ролята на България за осигуряване на границата с Турция и въпреки че не е член на Шенген страната е подобрила значително контрола по границата. Борисов и Меркел са обсъдили мерките, които трябва да предприеме България в борбата с трафика на хора и нелегалните мигранти.

Седмица след посещението си в Париж и Берлин, Бойко Борисов посети Турция, където се срещна с президента Реджеп Ердоган и премиера Бинали Йълдъръм. Борисов заяви, че е разговарял с президента Ердоган по различни теми. Българският премиер е подчертал, че без активната роля на Турция няма да има ефективна охрана на границата. По думите на Борисов, по време на референдума в Турция и изборите в България се е стигнало до известно напрежение поради „изпуснати нерви от много страни“, но сега вече всичко е нормализирано.

Борисов отчете ролята на Турция за намаляване на бежанския натиск. Той

се надява да се стигне да нормализиране на отношенията между ЕС и Турция, за да продължи доброто сътрудничество, което е в интерес и на двете страни. Борисов заяви още, че ще продължи да настоява за продължаване на споразумението за бежанците. Той изрази убеденост, че България и Турция могат действително да бъдат еталон за добросъседство. По думите му по време на българското председателство на Съвета на ЕС е важно да се положат усилия за нормализирането на отношенията между ЕС и Турция.

Борисов изрази удовлетворение, че по време на разговорите с турския премиер е имало сближаване по редица теми, включително относно енергийните проекти. Премиерът Йълдъръм от своя страна напомни за опита за преврат през юни миналата година, като заяви, че “Европа е реагирала по-скоро с мълчание”, докато България открито е осъдила тези действия. Турският премиер благодари на Борисов за подкрепата, като напомни, че след опита за преврат той е посетил Турция, с което е демонстрирал солидарност с турския народ, правителство и президент. Турският министър-председател също акцентира върху предстоящото българско председателство на Съвета на ЕС през 2018 г., което по думите му е важно за европейската перспектива на Турция. Анкара поиска от Борисов, по време на българското председателство визите за турските граждани за страните в ЕС да отпаднат, както и да бъде начертана ясна пътна карта за влизане на Турция в ЕС.

Засилената външнополитическа активност на българското правителство се дължи и на приближаващото председателство на Съвета на ЕС, което ще започне от 1 януари 2018 г. Затова и усилията на каби-

нета Борисов ще бъдат насочени не само в подготовката, за която вече бе създадено ново министерство, но и на засилване ролята на страната на европейско равнище, каквато възможност дава председателството. Това пролича и по време на тези три знакови посещения на българския премиер, които очертаха и един от основните приоритети, които България ще постави по време на председателството – за ролята и мястото на Балканите в контекста на европейската и регионална сигурност и по-специално при интеграцията на Западните Балкани в ЕС.

Именно интеграцията на Западните Балкани бе тема по време на визитата на новия македонски премиер Зоран Заев в София. Той се срещна с премиера Борисов и президента Радев. От българска страна бе подчертано, че София винаги е подкрепяла евроатлантическата перспектива пред Македония, като бе договорено по време на посещението на премиера Борисов в Скопие на 2 август да бъде подписан дългоочаквания договор за добросъседство между двете страни. Тази дата бе избрана символично, защото тогава се чества годишнината от Илинденско-Преображенското въстание. Двамата премиери са договориха да бъде дадено начало на чествания на общи за двете страни празници и събития от общата им история. Символно значение имаше поднасянето на цветя от двамата премиери пред паметника на българския цар Самуил в София, който в края на X век пренася столицата на българската държава в Охрид.

1.3. Бежанска криза

И през това тримесечие продължи изграждането на последния участък от оградата по границата с Турция. Този въпрос

доведе до спорове между БСП и управляващите. От БСП отправиха обвинения, че въпреки решението за строеж на двуредова ограда, на места тя всъщност е едноредова, което според социалистите се дължи на корупция. Освен това от БСП заявиха, че трябва да се провери тиражираната от месеци информация, че фирми свързани с представители на Обединени патриоти участват в строежа на оградата. От БСП дори сезираха прокуратурата и в момента ДАНС извършва проверка по случая.

Въпреки трайното намаляване на бежанската вълна, проблемът с трафика на бежанци остава като предизвикателство пред властите в страната. Това бе потвърдено и от тежкия инцидент на магистрала „Тракия“ в началото на юни, при който загинаха 10 души при трафик на мигранти за Западна Европа. Разследването по случая установи, че става дума за организирана група за трафик на хора, в която са взели участие български граждани и афганистанец, които бях задържани.

Темата с бежанците ще бъде във фокуса на предстоящите промени в т.нар. Дъблинско споразумение. Българските депутати в Европейския парламент се обединиха около разбирането, че Дъблинския регламент за регулиране на проблемите с бежанците не работи ефективно и новото споразумение, което Европейският парламент ще гласува през лятото се нуждае не от козметични, а от значими промени, за да има трайни резултати.

Новата система за убежище е особено важна за гранични държави като България, Гърция и Италия, които водят неформални разговори за новите правила за бежанците. Лидерът на ПЕС Станишев предлага още страните от Западното, Централното и Източното Средиземноморие

да не приемат молби за регистрация на мигранти от други държави-членки. Емил Радев от ГЕРБ и българските евродепутати от групата на Европейската народна партия предлагат от своя страна отговорността за прием да е на държавите, където мигрантите подават молба за убежище, а не на държавите на първо влизане в ЕС.

2. Състояние и развитие на основните политически партии

2.1. Социалдемократически и други левоцентристки партии

2.1.1. БСП

2.1.1.1 Състояние

И през това тримесечие лидерът на БСП, Корнелия Нинова, продължи с промените в партията. В средата на май Националният съвет на БСП прие предложените от нея промени в Изпълнителното бюро на партията. От народните представители в Изпълнителното бюро бяха освободени: Красимир Янков, Иван Ченчев, Стоян Мирчев, Александър Симов и Весела Лечева. Кирил Добрев предпочете да запази мястото си в Изпълнителното бюро и да напусне парламента.

Новоизбраните членове на изпълнителния орган на БСП, предложени от Нинова, са: кмета на Гоце Делчев Владимир Москов, Атанаска Тенева от Пловдив и Апостол Димитров от Варна. В партийното ръководство остават депутатите Стефан Данаилов, Валери Жаблянов, Драгомир Стойнев и Крум Зарков.

Корнелия Нинова вече ще има четири-ма заместници. Националният съвет на БСП избра за зам.-председател на партията по публични политики Стефан Данаилов. Зам.-председател, отговарящ за партийната дейност, ще бъде Кирил Добрев. Влади-

мир Москов е избран за зам.-председател с ресор „Местна власт“, а Деница Златева, която бе вицепремиер в служебното правителство на Огнян Герджиков ще бъде зам.-председател по европейските въпроси и международната дейност. За секретар „Избори“ бе избрана Вяра Емилова.

Бившият лидер на БСП, Михаил Миков, окачестви промените като разчистване на терена за екипа на Корнелия Нинова. По думите му „тя търси нови и верни хора, иска да извади знакови фигури от Изпълнителното бюро под етикета „Разделяне на функциите“. Според Миков обаче се вижда двоен стандарт, защото едни ще запазят и парламентарните функции, както и функциите в Изпълнителното бюро, а други не. Бившият организационен секретар на БСП, Красимир Янков, разкритикува открито Корнелия Нинова, като заяви, че в БСП не се чува друго мнение освен това на партийния лидер. Той направи прогноза, че Нинова няма да изкара пълен мандат начело на партията, защото един лидер трябва да обединява, а не да разделя. А Нинова прави точно това – разделя партията. Според него Нинова смята, че като отстранява разпознаваемите членове от ръководство на БСП се освобождава от зависимости, което обаче е по-скоро опит за разчистване на вътрешно-партийната конкуренция.

Лидерът на БСП, Корнелия Нинова, ще бъде и председател на парламентарната група на „БСП за България“. Зам.-председатели на групата ще бъдат: Антон Кутев, Драгомир Стойнев, Желю Бойчев, Крум Зарков; секретари – Георги Търновалийски, Кристиан Вигенин и Филип Попов, а говорител на групата – Елена Йончева.

Със своите 80 депутати от БСП се очаква да бъде силна опозиция. Това пролича

при исканата оставка на председателя на Народното събрание Главчев, като при гласуването той запази поста си с едва 4 гласа повече в негова подкрепа. Искането на оставката на Главчев бе с мотива, че депутатът от ГЕРБ Спас Гърневски нарече БСП „небългарска социалистическа партия“. Според Корнелия Нинова, председателят на парламента Димитър Главчев не е изпълнил правилника на Народното събрание и не е наказал Гърневски за непристойно поведение. Този скандал показва, че и в това Народно събрание ще бъдем свидетели на остри сблъсъци между управляващи и опозиция.

В началото на юни БСП прие Кодекс за етично поведение на членовете на парламентарната група. Народните представители от „БСП за България“ нямат право да използват служебното си положение за лична изгода, за получаване на привилегии или освобождаване от задължения, да прикриват свои незаконни действия или да избегнат наказание. Депутатите не могат да разкриват или да се възползват за лични цели от информация, получена в качеството им на народни представители. Не е позволено на народните представители от левицата да използват служебни средства или коли за лични пътувания в страната и чужбина. В Етичния кодекс са записани и специални правила срещу корупция и конфликт на интереси.

Изминалото тримесечие ще се запомни и със скандала с едно от знаковите имена в БСП – бизнесмена Георги Гергов. Става дума за проведена среща с посредничеството на Гергов в неговия офис между главния прокурор Сотир Цацаров и шефа на фирмата Овъргаз, Сашо Дончев. Двамата се обвиниха взаимно, че са се опитали да повлияят един на друг, като Дончев се

е опитал да получи протекцията на главния прокурор. Той от своя страна е обвинил Дончев като собственик на вестник „Сега“, че вестника се използва като трибуна срещу главния прокурор. Намесването на името на Гергов в този скандал стана повод Корнелия Нинова да поиска неговата оставка като член на Изпълнителното бюро на БСП. А ако тя не бъде гласувана от Националния съвет, Нинова заплаши с оставка. Гергов реагира остро на искането на Нинова, като заяви, че тя е станала председател на партията с неговата подкрепа и гласовете, които той е осигурил на конгреса като лидер на пловдивската организация на БСП. Нинова заяви, че тя иска да промени партията и да премахне съмненията за задкулисие в нейната дейност и в бъдеще ще бъде безкомпромисна, тогава, когато става дума за авторитета на БСП.

С тези действия Нинова показва воля и кураж да отстоява принципите за прозрачност и откритост, които обеща да следва при избора ѝ на председател на партията. Същевременно обаче вътрешнопартийните и противници стават все повече, а това ще бъде голямо предизвикателство в работата ѝ като партийен лидер.

2.1.1.2 Препоръки

Необходимо е БСП да продължи със силното си опозиционно поведение, без обаче да се стига до безпринципна конфронтация. Във вътрешно-партийен план трябва да се намери баланс между промяната и диалога в партията. Отиването в крайности може да създаде напрежение и противоречия, а това само ще отслаби партията.

2.1.2. АБВ и Движение 21

2.1.2.1 Състояние

След изборите АБВ и Движение 21

продължават по своя самостоятелен път на развитие. Двете формации участваха в коалиция на изборите с цел да увеличат шансовете си за преодоляване на изборната бариера. Оттук насетне за тях предстои преценка не само на изминалата предизборна кампания, но изобщо на тяхното място, роля и стратегии за развитието им в политическия живот в страната.

При АБВ изборът на нов председател непосредствено преди изборите бе представен като желание за обновление на партията чрез генерационна промяна на елита в нея и залагането на нови лица. Това не донесе очаквания резултат отчасти поради краткия срок, в който новият лидер Константин Проданов трябваше да разгърне предизборната кампания. След изборите Проданов заяви, че оттук нататък АБВ ще заложи на промяната, като ще опита да привлече нови, млади лица, които да бъдат ангажирани с каузата на партията. По думите му това е пътят на АБВ, като неговата краткосрочна задача като лидер е да засили партийните структури по места. Освен това АБВ ще работи като коректив на управлението и ще се стреми да предлага алтернативни политики.

Движение 21 начело с Татяна Дончева все още не е направило равностойна на своето участие в изборите. През изминалото тримесечие лидерът на движението Татяна Дончева бе чест гост в редица телевизионни предавания, където продължи да защитава една от своите основни тези - за необходимостта от съществена промяна на политическата система, която обаче по думите ѝ, сегашното управление няма как да извърши. Дончева продължава да отстоява позицията за радикална реформа в прокуратурата - една от актуалните теми в публичния живот, особено в кон-

текста на скандалите, свързани с главния прокурор и избора на нов Висш съдебен съвет.

Като цяло Дончева дава негативна оценка за първите стъпки на кабинета на Бойко Борисов, като заяви, че правителството се занимава повече с PR, отколкото с реални реформи, каквито от него, по думите ѝ, не можем да очакваме. Според Дончева правителството няма потенциал, като силно впечатление прави неопитното ръководство на Министерство на външните работи. Тя е на мнение, че в сложната регионална и международна ситуация начело на външно министерство трябва да стоят опитни дипломати, а не хора, които нямат никакъв опит на международната сцена.

2.1.2.1 Препоръки

АБВ и Движение 21 трябва да засилят своята работа в изграждането и укрепването на партийните си структури и да бъдат активни в привличането на нови симпатизанти и членска маса, което да стане основа за качествено обновяване на партийния актив. От друга страна, двете партии трябва да направят усилия за подновяване на диалога с БСП и да засилят реално, а не декларативно сътрудничеството с други партии и организации със социалдемократически профил.

2.1.3. Партия „Български социалдемократи“

2.1.3.1 Състояние

След като не взе участие на проведените в края на март предсрочни парламентарни, а даде подкрепата си на „Воля“ на Веселин Марешки, и през това тримесечие Партия „Български социалдемокра-

ти“ не показва каквото и да е присъствие в политическия живот на страната. На практика липсва вътрешнопартиен живот, представители на партията нямат медийни участия, а партийният сайт отдавна не функционира. Изглежда, че дългогодишното участие в Коалиция за България е довело до обезличаване на партията, която по всичко личи не е в състояние да поддържа нормален партиен живот.

2.1.3.1 Препоръки

Партията трябва да възстанови вътрешнопартийната си дейност; да засили медийното си присъствие; да изразява позиции по значими политически въпроси и дневния ред на страната; да потърси диалог с други леви и социалдемократически формации с цел реализация на смислени и значими инициативи.

2.2. Десни и десноцентристки партии

2.2.1. ГЕРБ

След победата на парламентарните избори и формирането на третото правителство на Бойко Борисов, ГЕРБ се намира във фаза на консолидация. Успехът на изборите засилва интереса към партията от страна на по-млади симпатизанти и това води до разширяване на членската маса, което бе отчетено и от зам.-председателя на ГЕРБ Цветан Цветанов. Успехите на ГЕРБ през последните години се дължат на добре изградените структури по места. Партията е силно централизирана и вътрешно хомогенна, което играе основна роля за силната мобилизация по време на избори.

През изминалото тримесечие ГЕРБ бе мобилизирана по формирането на новото правителство. Парламентната група

на партията ще играе решаваща роля в осигуряване на стабилна парламентарна подкрепа за правителството с цел осъществяване на законодателните инициативи и обещаните реформи.

При откриването на 44-то Народно събрание Цветан Цветанов очерта основните приоритети пред парламентарната група на ГЕРБ. Той заяви, че основната цел на партията ще бъде правителството да изкара пълен 4 годишен управленски мандат. По думите му преговорите за коалиционно управление отчитат желанието на хората за дясно-центристка политика. Цветанов заяви, че е нужен не само политически, но и обществен консенсус по приоритетите за страната. Той успокои опозицията, че политическият профил на ГЕРБ е познат и това е гаранция, че крайни форми на национализъм няма да бъдат допускани, а ще се следва разумна и прагматична политика по националните приоритети на страната. Цветанов посочи като приоритети за ГЕРБ продължаване на съдебната реформа, реформа в образованието и повишаване на учителските заплати, реформа в здравеопазването с демонополизация на Здравната каса.

За председател на Народното събрание бе избран Димитър Главчев от ГЕРБ. В предишния парламент той бе заместник на Цеца Цачева. За зам.-председател на Народното събрание партията предложи депутата от Кърджали, Цвета Караянчева.

Председател на парламентарната група на ГЕРБ, както и в миналото Народно събрание ще бъде Цветан Цветанов. Зам.-председатели на парламентарната група ще бъдат народните представители Красимир Велчев и Снежана Дукова, а неин секретар – Станислав Иванов.

След като няколко месеца България

нямаше еврокомисар след напускането на Кристилина Георгиева, правителството предложи за вакантното място евродепутата от ГЕРБ, Мария Габриел. Габриел, която преди това носеше фамилията Неделчева, е евродепутат вече 10 години. Тя ще заема ресор „Дигитална икономика и дигитално общество“. След успешно изслушване в Европейския парламент се очаква през следващия месец тя официално да заеме поста.

2.2.2. Реформаторски блок

След като не успя да влезе в парламента Реформаторският блок на практика се намира в състояние на разпад.

Лидерът на СДС, Божидар Лукарски, подаде оставка като председател на партията. Той заяви, че поема своята отговорност за загубата на изборите и вината, че партиите от Реформаторския блок не са намерили път за обединение на традиционната десница. Лукарски отчете, че участието в управлението с ГЕРБ само по себе си е донесло негативи, тъй като Реформаторският блок е поел министерствата в най-тежките и нереструктурирани сектори. Лукарски е на мнение, че трябва да се намери път за ново дясно обединение, което е в интерес преди всичко на десния избирател, който е останал непредставен в 44-то Народно събрание. Въпреки оставката в средата на май Лукарски бе преизбран за лидер на СДС на заседание на извънредната Национална конференция на партията. Резултатът за Реформаторския блок остави СДС без субсидия, като партията освен това ще трябва да се раздели и със своята партийна централа - сградата, която заемаше от началото на демократичните промени в страната на ул. Раковски 134.

Лидерът на Движение „България на гражданите“ Меглена Кунева също подаде оставка като пое на отговорността за провала на изборите. Тя обясни, че въпреки оставката, ще остане силно ангажирана с работата на партията. До избор на нов председател бе взето решение тази длъжност да съвместяват двама от младите депутати в предишния парламент - Димитър Делчев и Антоний Тренчев. След оставката на ръководството на партията процесите на разпад в ДБГ изглеждат неудържими. Редица представители на местните структури напуснаха партията, а в средата на май това направи дори избраният за съпредседател Антоний Тренчев. Мотивите за напускането на Тренчев са, че в партията се наблюдава мимикрия, а не реална промяна, особено след решението провеждането на конгреса на ДБГ да бъде отложен във времето, въпреки че е бил планиран да се проведе през юни. Партията бе напусната и от още едно знаково лице от предишния парламент - Нестимир Ананиев, със сходни мотиви, като тези на Тренчев. Случващото се в ДБГ показва, че бъдещето на партията остава неясно – без субсидия и ресурси, перспективите пред нея са крайно негативни.

В тежко състояние се намират и останалите партии от Реформаторския блок – БЗНС и БНД.

2.2.3. ДСБ

Загубата на изборите доведе до промени и в ДСБ. Новият проект Нова република, с който ДСБ и други по-малки десни формации се явиха на изборите показва, че не може да бъде успешна формула в този си вид. Въпреки това бившият председател на ДСБ, Радан Кънев, изрази мнение, че този проект трябва да се надгражда и развива

в бъдеще, за да може да се стигне до реално обединение на десноцентристкото пространство.

След краха на изборите Радан Кънев подаде оставка от лидерския пост в партията. Неговото място бе заето от Атанас Атанасов – досега зам.-председател в партията и бивш директор на контраразузнаването по време на управлението на Иван Костов. Подалият оставка Радан Кънев стана зам.-председател на партията. Основен конкурент на Атанасов за лидерския пост бе евродепутатът Светослав Малинов, като той бе изпреварен от Атанасов само с няколко гласа.

Изборът на Атанасов за лидер на ДСБ едва ли ще донесе промяна в партията. Той е част от партийното статукво, винаги е подкрепял ръководството и е бил ангажиран със вземането на основните решения в нея. Мнозина определят Атанасов като праволинеен, не особено диалогичен и способен на компромиси. Тези качества не кореспондират с целите, които си поставя ДСБ - за намиране на път към обединение с останалите извън парламента десни партии.

В една от своите първи публични изяви след избирането си за председател на ДСБ, Атанасов отправи нападки към партията „Да, България“ начело с Христо Иванов, като заяви, че там трябва да бъде търсена причината десницата да не бъде представена в Народното събрание, тъй като първоначалната идея била ДСБ и „Да, България“ да се явят съвместно на изборите. Атанасов обяви, че неговата основна задача е да бъде формирана силна дясна алтернатива на ГЕРБ и сегашното управление. Той посочи, че в краткосрочен план ще работи за укрепването на ДСБ и подготовката на партията за следващите мест-

ни избори.

Последната рокада на върха на ДСБ показва, че в партията няма да се извърши реална промяна. ДСБ остава самозатворена, капсулирана партия, без ясна стратегия и визия за развитие. Последните резултати на парламентарните избори показваха, че партията трайно ще продължи да губи електорално влияние и в бъдеще.

2.2.4. „Да, България“

След изборите „Да, България“ загуби фокус и по-скоро остава извън полезрението на публичното внимание. Въпреки добрия изборен резултат за новосъздадена политическа партия, пред „Да, България“ стоят многобройни предизвикателства. На първо място, ръководството на партията в лицето на Христо Иванов трябва да концентрира своите усилия във вътрешнопартийна работа – изграждане на местни партийни структури, привличане на нови симпатизанти и членска маса, разширяване на кръга от послания, намиране на диалог с други сходни в идейно отношение партии и организации. На този етап остава впечатлението, че „Да, България“ се ограничава в епизодични инициативи, свързани с апели за провеждане на съдебна реформа, критика на статуквото, които обаче не водят до надграждане на партията в структурен и организационен план.

В началото на юни Политическият съвет на „Да, България“ излезе с декларация, в която бяха преповторени част от нейните приоритети, които бяха в основата на предизборната кампания на партията. Партията декларира като своя основна задача, защитата на принципите на демократичната правова държава – върховенството на правото, разделението на властите, независимостта на съдебната власт, гаран-

тирането правата на човека. От партията се обявяват за опозиция на сегашното политическо статукво, представено в 44-то Народно събрание, както и срещу „фашизоидните тенденции“ в парламентарното мнозинство и правителството. От партията настояват за гарантиране на реално участие във формирането на европейския дневен ред – активно председателство на ЕС и ясна визия за членството на страната в него.

„Да, България“ излезе с декларация осъждаща ареста на Алексей Навални в Русия. В декларацията се посочва, че партията се „присъединява към позицията на Европейския съюз, осъждаща масовите нарушения на човешките права от авторитарния режим на Владимир Путин и призовава българското правителство и президентът Радев да заемат ясна публична позиция в същия смисъл.“

2.3. Центристски партии

2.3.1. ДПС

Въпреки, че ДОСТ получи близо 3% от вота на избирателите, предсрочните парламентарни избори бяха своеобразна победа за ДПС, тъй като партията показва максимална мобилизация и не допусна своя основен конкурент за гласовете на турското малцинство да намери представителство в парламента.

Очевидно е, че ДПС трябва да направи преоценка на своята дейност през последните години. Партията изпадна в политическа изолация и това се видя по време на кампанията, когато и двете основни партии, ГЕРБ и БСП, категорично отхвърляха възможността за коалиция с ДПС. Ръководството на партията направи опит да се възползва от ситуацията с появата на ДОСТ и да подобри своя имидж. От ДПС

многократно заявяваха, че са национално отговорна партия, която защитава българските национални интереси за разлика от новосъздадената от Лютви Местан партия, заклеймена като проводник на интересите на режима в Анкара.

Въпреки усилията за подобряване на своя имидж, ДПС остана в изолация и ще бъде опозиция и в този парламент. При откриването на Народното събрание в декларация от името на парламентарната група на ДПС Мустафа Карадайъ заяви, че ДПС няма да подкрепи управлението, поради участието в него на крайни националисти. По думите му, разделението в обществото и езикът на омразата трайно разрушават демокрацията, доверието в институциите и държавността като цяло. Според него е необходимо обединение и връщане на нормалността в политиката и държавното управление. Карадайъ е на мнение, че е нужен нов модел на управление и създаване на мнозинство на ценностна основа, които да гарантират сигурност и стабилност на страната и достойно място в евроатлантическите структури, в които членува България. Този модел не може да бъде осигурен от мнозинство, в което участват националисти, основаващи своята политика на страха и езика на омразата. Карадайъ подчерта възможностите, които открива пред страната българското председателство на Съвета на Европейския съюз, затова е важно да се положат усилия за успешната му реализация.

Парламентарната група на ДПС ще бъде от 25 народни представители. Председател на групата ще бъде лидерът на партията Мустафа Карадайъ, нейни зам.-председатели – Йордан Цонев, Халил Летифов и Хамид Хамид, а Адлен Шевкед ще бъде секретар на групата.

Депутатът Ангел Исаев, който влезе в Народното събрание от листата на ДПС, поради това, че получи голям брой преференции само заради съвпадението на своя номер в листата с този на номера на листата на партията (9/9), бе изключен от парламентарната група на ДПС, след отказа си да напусне парламента, въпреки призивите на ръководството на партията. Така Исаев ще бъде независим народен представител като заяви, че ще подкрепя правителството на ГЕРБ и Обединените патриоти.

2.3.2. ДОСТ

През изминалото тримесечие ДОСТ и нейният лидер Лютви Местан излязоха от полезрението на публичното внимание. Това се дължи на неуспеха на партията на изборите. Единствената публична изява на Местан бе непосредствено след изборите, когато настоя за тяхното касиране. Въпреки призивите на Местан, нито една институция не сезира Конституционния съд с искане за касиране на изборите. Местан обяви, че ще се обърне към Европейския съд за правата на човека в Страсбург.

И през това тримесечие пролича напрежението между ДПС и ДОСТ. Хиляди активисти на ДПС освиркаха бившия си лидер Лютви Местан по време на митинг, посветен на годишнината на майските събития през 1989 г. в Джебел. Местан определи това като провокация, а ръководството на ДПС от своя страна го нарече „предател“. По-късно Местан обяви, че ще поиска майските събития занапред да бъдат включени в официалния празничен календар на България и да се отбелязват подобаващо на държавно ниво, защото по думите му „саможертвата и примерът на героите от 1989 г. не са само за естествените права на

турското и мюсюлманското малцинство, а за българската свобода и демокрация“.

2.3.3. „Воля“

„Воля“ начело с бизнесмена Веселин Марешки формира парламентарна група от 10 народни представители. Изненадващо за мнозина Марешки стана един от зам.-председателите на Народното събрание. Парламентарната група е съставена от неизвестни имена, болшинството, от които работят във фирмите на Марешки. Още след изборите „Воля“ изяви готовност да се включи в правителството със свои представители, но очаквано тя не бе поканена от ГЕРБ. Въпреки това „Воля“ подкрепи новото правителство на Бойко Борисов при гласуването на структурата и състава на Министерски съвет в Народното събрание.

В своите първи стъпки в 44-то Народно събрание, „Воля“ демонстрира известен опортюнизъм в поведението си. От една страна, от партията заявиха подкрепа за правителството, но от друга гласуваха заедно с опозицията при неуспешния опит за сваляне на председателят на Народното събрание, Главчев. Това изглежда обаче, че е добре пресметната стратегия. По този начин „Воля“ на практика доказва, че ще има решаваща роля при ключови гласувания и по този начин се превръща в търсен партньор, както за управляващите, така и за опозицията.

Главният прокурор Сотир Цацаров поиска от Народното събрание да бъде свален имунитетът на Веселин Марешки заради течащото срещу него дело за рекет и побой. Марешки се отказа сам от своя имунитет, като заяви, че е в негов интерес този въпрос да приключи възможно най-бързо и името му да бъде изчистено. Той за пореден път заяви, че е невинен и това много скоро ще бъде доказано в съда.

2.4. Националистически партии

2.4.1. Обединени патриоти

С участието на Обединени патриоти в третото правителство на Бойко Борисов, за първи път в най-новата история на страната националистически формации влизат официално в управлението. Първото правителство на ГЕРБ и Бойко Борисов бе подкрепяно от „Атака“ в началото на неговия мандат. В предишното Народно събрание Патриотичният фронт, съставен от НФСБ и ВМРО, подкрепяше кабинета без да участва със свои министри. Сега Обединените патриоти са официален партньор на ГЕРБ в правителството със свои представители в централната власт на ниво - министри, зам.-министри, областни управители, ръководства на държавни агенции.

С включването на Валери Симеонов и Красимир Каракачанов като вицепремиери се цели по-ясно ангажиране на Обединените патриоти в правителството, като целта е да се постигне по-голяма стабилност в управлението от гледна точка на отношенията между коалиционните партньори. Подобна стратегия Бойко Борисов следваше и в отношенията си с Реформаторския блок в предходния мандат, когато лидерите на отделните партии в Блока станаха министри в правителството. За разлика от Реформаторския блок, Борисов е разглеждал Обединените патриоти като по-предвидимия партньор в предишното си правителство, затова и сега очакванията са да има синхрон и единодействие между двете политически сили, поне през първата част на управлението мандат.

Парламентарната група на Обединените патриоти се състои от 24 народни представители. След като лидерите на ВМРО и НФСБ влязоха в правителството, председател на парламентарната група стана лидерът на

„Атака“ Волен Сидеров. Зам.-председатели на групата ще бъдат – Валентин Касабов и Искрен Веселинов, а секретари – Борис Ячев, Десислав Чуколов и Юлиан Ангелов.

Въпреки очакванията за сериозни реакции от страна на Европейската народна партия по отношение на участието на националисти в правителство на ГЕРБ, официална критична реакция не последва, а и самият Бойко Борисов отрече да е имало критики по този повод при неговите срещи зад граница. По думите му този въпрос дори не е бил поставян от неговите европейски партньори. Единствено публичност бе дадена на писмото от Манфред Вебер до евродепутата от БСП, Петър Курумбашев, в което се посочва, че ЕНП винаги е защитавала европейските ценности и не приема партньорство с националисти. От ГЕРБ омаловажиха писмото като заявиха, че става дума за манипулация и погрешни внушения от страна на опозицията. Самият Манфред Вебер даде пояснения в Туитър като заяви, че „остро осъжда каквито и да било манипулации на думите му“ и допълни, че Бойко Борисов и правителството работят за „добрата репутация и стабилността на България“.

Въпреки това, в страната критиките на опозицията и на интелектуалните среди, по повод участието на Обединените патриоти в правителството не стихват. Изказани бяха опасения, че участието на Обединените патриоти в правителството по време на председателството на България на Съвета на ЕС ще разколебае доверието от страна на останалите страни членки към България и по никакъв начин няма да работи за изграждане на положителен имидж на страната. Опасенията са, че Обединените патриоти са непредвидим партньор и могат да създадат допълнителни проблеми по време на председателството.

Обединените патриоти се сдобиха с двама областни управители – на София-град и София-област. Областен управител на София-град стана бившият депутат от „Атака“ Николай Пехливанов, а на София-област – неговият съпартиец Илиян Тодоров.

Новият областен управител на София област отпрати предложение до президента да бъде преименуван връх Мусала на връх Свети Иван Рилски с мотива, че името на върха е от турско-арабски лингвистичен произход. Подобно предложение за преименуване на най-високия връх на Балканския полуостров от „Атака“ отправяха неколккратно и до президента Плевнелиев по време на неговия мандат, но то бе отхвърлено. Това показва, че Обединените патриоти и в бъдеще ще залагат на типични национал-популистски инициативи.

2.5. Позиции на партиите по външната и европейската политика

Положителната тенденция, която се наблюдава след изборите, е че основните партии в страната се обединяват около идеята за важността на председателството на страната на Съвета на Европейския съюз през 2018 година. По този въпрос има консенсус между политическите партии. По приоритетите на председателството все още има дискусии. Засилването на регионалното и икономическо сътрудничество, а също така и интеграцията на Западните Балкани в ЕС са приоритети, по които основните политически партии се обединяват на този етап.

Известни нюанси се наблюдават по отношение на поканата на президента Радев към Владимир Путин да посети страната за честванията по повод 140 години от Освобождението на България. Срещу тази идея се обявиха извънпарламентарните партии в дясното пространство. Докато парламен-

тарно представените по-скоро я подкрепиха.

3. Общественото мнение

Проучване на Галъп проведено в началото на май показва, че третото правителство на Бойко Борисов започва своята работа при 32% доверие. Подобни бяха стойностите в доверието към правителството и при предходния му мандат. Недоверието засега е на равнище от 55% и е малко по-ниско от обичайните в последните години стойности над 60%. 44-то Народно събрание стартира с 24% доверие и 66% недоверие, което показва, че парламентът остава една от най-неодобряваните институции в страната.

Проучването на Галъп изследва и нивата на оптимизъм и очакванията на гражданите за развитието на страната. 30% от отговорилите са оптимисти за посоката на развитие на страната, а 53% изразяват песимизъм. Макар песимизмът по традиция да преобладава, в последните месеци и години има известна тенденция на покачване на позитивните оценки.

4. Основни изводи и прогнози

1. Новото правителство съставено от ГЕРБ и Обединените патриоти на този етап изглежда стабилно. Участието на двама от съпредседателите на патриотите в кабинета е гаранция за тясното им ангажиране в управлението на страната. На този етап не се наблюдават по-съществени негативни реакции в Европа, заради участие на националисти в правителството. Външнополитическата активност на премиера Борисов показва, че в третия си мандат той ще опита да засили ролята си на международната сцена – особено в контекста на ситуацията на Балканите и изострените отношения между ЕС и Турция. Тази активност е свързана и с предстоящото председателство на България на

Съвета на ЕС следващата година. Всъщност това ще бъде един от акцентите, върху които правителството ще насочи своите усилия в следващите месеци. Председателството се явява изключителна възможност България да засили своята роля на европейско ниво и да представи себе си в положителна светлина.

2. С първите си действия в парламента БСП показва, че ще иска да бъде силна опозиция, с която управляващите трябва да се съобразяват. Доказателство за това бе исканата оставка на председателят на Народното събрание.

Корнелия Нинова продължава с обновлението в партията, като показва твърдост и последователност в позициите по отношение на бъдещото развитие в партията. Същевременно обаче се засилиха негативните настроения на част от дейците в партията, които преди това бяха на ръководни позиции. За Нинова е важно да намери баланс между диалога и промяната, която иска да постигне, в противен случай са възможни вътрешни сътресения в ръководния елит в партията.

3. Другите по-малки партии в левия спектър, които останаха извън парламента като АБВ, Движение 21, партия „Български социалдемократи“ останаха в периферията на публичното внимание. При тях липсват политически инициативи по важни за страната въпроси. Необходимо е да се постави акцент върху работата вътре в партиите и развитие на местните им структури. За да имат бъдеще е важно също така да се поднови диалога им с БСП в лявото политическо пространство и да се намерят пътища за общи политически инициативи.

4. След победата на изборите ГЕРБ е консолидирана като партия. Всички ресурси на партията и парламентарната ѝ група са

насочени към гарантиране на стабилността на управлението и подкрепата на законодателните реформи и приоритети, които стоят пред правителството. Партията внимателно е разпределила своите ресурси, както в изпълнителната власт, така и в парламента. Запазено е основното управленско ниво и капацитет на ГЕРБ в изпълнителната власт, като повече от министрите участвали в предишните кабинети на Борисов запазиха своите ресурси, което е гаранция за приемственост. Въпреки появата на нови лица в парламентарната група на партията, присъствието и ролята на Цветан Цветанов е важен фактор за сплотеността и дисциплината в групата за осигуряване на парламентарна подкрепа за правителството и важни за партията законодателни инициативи.

5. Голяма част от извънпарламентарните партии в дясното пространство все повече се дезинтегрират. Намеренията и призивите за обединение продължават вече години наред, но остават декларативни. Взаимните обвинения за провала на парламентарните избори продължават да взимат връх, което е основна пречка за поддържане на нормален и честен диалог между партиите. С избора на нов председател в ДСБ в лицето на Атанас Атанасов победи статуквото в партията и много трудно тя ще излезе от затвореността, в която сама постави себе си през последните години. ДБГ също се намира в тежка криза. В СДС преизбраха Лукарски за лидер, но и там личи безидейност. Новата формация на Христо Иванов „Да, България“ продължава да се държи по-скоро като група за натиск, която е извела като приоритет съдебната реформа, а не като партия, която покрива целия спектър от политически послания. По много въпроси партията няма ясна позиция.

6. ДПС се позиционира като опозиция

на управлението, заради участието на националисти в него. Основен противник за ДПС остава ДОСТ, която след като не успя да преодолее избирателната бариера се загуби като изяви в публичното пространство. Това ще бъде използвано от ДПС, за да възстанови подкрепата сред турското малцинство в страната, а и сред изселниците в Турция, които на последните избори в по-голямата си част гласуваха за ДОСТ. Пред ДПС продължава да стои имиджовият проблем, свързан с участието в тяхната парламентарна група на Делян Пеевски. Конкуренцията с ДОСТ бе използвана от партията да покаже себе си като национално отговорна партия, която защитава българския национален интерес, а не този на чужди държави, за каквото са обвинявани ДОСТ.

7. „Воля“ начело с бизнесмена Веселин Марешки е нова формация, без политически опит. Партията подкрепи кабинета при неговото гласуване, но и опозицията при гласуването на исканата оставка на председателя на Народното събрание Димитър Главчев. Тези действия на „Воля“ показват, че партията ще се опита да покаже и на управляващите и на опозицията, че може да има решаваща роля при определени гласувания, въпреки своите 10 депутати.

8. С включването на Обединени патриоти в правителството на Бойко Борисов за първи път националисти в България влизат официално в управлението. Въпреки че опитват да покажат подобрен имидж и по-голяма умереност Обединените патриоти могат и да поднесат изненади. Поне на този етап по всичко личи, че те ще стоят твърдо в подкрепата си за правителството, още повече, че Валери Симеонов и Красимир Каракачанов са вицепремиери в кабинета.

За редактора:

Проф. д-р. **Георги Карасимеонов** е преподавател по политология в Софийски Университет „Св. Климент Охридски“ и директор на Института за политически и правни изследвания. От 1991 до 1998 г. е бил председател на Българската асоциация за политически науки.

Издател

Фондация Фридрих Еберт | Бюро България
ул. Княз Борис 97 | 1000 София, България

Отговорен редактор:
Регине Шуберт | Директор, ФФЕ, Бюро България
тел.: +359 2 980 9747, факс: +359 2 980 9747
<http://www.fes.bg>

Заявки:
office@fes.bg

Използването с търговска цел на всички издадени от Фондация Фридрих Еберт (ФФЕ) публикации не е позволено без писменото съгласие на ФФЕ.

Мненията, изразени в тази публикация, принадлежат на авторите и не отразяват непременно позицията на Фондация Фридрих Еберт.